

was wegens een heftig verzet door pijn, en een benzidine-reactie in de faeces, die in drie porties positief was. Het lichaamsgewicht bedroeg 70 kg. Ik stelde nader specialistisch onderzoek voor, doch de patiënt weigerde dit. In mei, juni, juli en augustus van dat jaar zag ik patiënt regelmatig terug op mijn spreekuur met toenemende klachten. De ontlasting werd beschreven als brijachtig en frequent, soms als waterdun tussen gewone ontlasting in.

In augustus vond ik bij het onderzoek een bloedbezinking van twintig mm in het eerste uur, een hemoglobinegehalte van 70 procent, een benzidine-reactie in de faeces, die weer in drie porties positief was, en een rectaal toucher, dat wederom nauwelijks uitvoerbaar was, doch de handschoenvinger toonde bloed. De faecesvertering was normaal; het lichaamsgewicht was geleidelijk gedaald tot 67 kg. De patiënt was inmiddels afgeleden naar een zeer depressieve houding. Hij vroeg steeds weer de waarheid te mogen vernemen; hij zou er vrede mee hebben: „God alleen kon hem helpen.” Specialistisch onderzoek werd telkens van de hand gewezen.

In september, toen de toestand nog hetzelfde bleek, verwees ik de patiënt tegen alle verzet van hem en zijn familie in naar de internist.

Vraag: Was het juist deze oude man te verwijzen?

UIT HET JAARVERSLAG 1960 COMMISSIE NASCHOLING

De Commissie Nascholing is in 1960 elfmaal in plenaire zitting bijeen geweest. Het dagelijks bestuur heeft daarnaast evenzovele besprekingen gevoerd en had bovendien enige samenkomsten met het N.H.G.-bestuur. Begin mei 1960 is het secretariaat geheel te Leiden gevestigd.

De belangrijkste gebeurtenis voor de Commissie Nascholing gedurende het verslagjaar is ongetwijfeld de Boerhaave-cursus „Trainingsmethoden in de medische psychologie” geweest, die in samenwerking met de Boerhaave-cursuscommissie te Leiden werd georganiseerd van 7 tot 9 april 1960. De uitzonderlijke grote opkomst van huisartsen, de grote belangstelling onder de medische faculteiten der universiteiten, de aanwezigheid van vele psychiaters, het contact met de Vereniging voor Psychotherapie, het zeer belangrijke contact met de talrijke Engelse, Amerikaanse en Duitse gasten, en de grote waardering in de medische pers, mogen ons doen concluderen, dat deze artsenkursus een groot succes is geweest.

Onmiddellijk na deze Boerhaave-cursus heeft Brühl een plan ingediend voor een nieuwe artsenkursus, oorspronkelijk Sociale Geneeskunde, Gezinspsychologie, later: „Maatschappelijke facetten van gezondheid en ziekte” getiteld. Naast de voorbereiding der artsenkursussen kwamen verscheidene belangrijke projecten ter tafel, die echter nog op een grondiger uitwerking wachten.

Het contact van de commissie met individuele N.H.G.-leden was ook in dit jaar gering. Slechts vier brieven bereikten de commissie, waarin respectievelijk werd gevraagd om een lijst van nascholingsmethoden; om de hulp van de commissie bij de oprichting van een studiegroep voor medische psychologie; om de organisatie van een cursus over de methode counseling volgens Rogers en naar de mogelijkheid, een cursus te organiseren zoals beschreven in „Teaching Psychotherapeutic Medicine”, een boek waaraan onder andere Prof. Romano heeft medegewerkt. De inventarisatie van de lacunes in de kennis van de huisarts had uitgewezen, dat speciaal op het gebied van de medische psychologie en medische sociologie een grote behoefte aan meer inzicht werd gevoeld. Dit heeft de commissie ertoe gebracht deze gebieden te doen prevaleren in haar activiteiten. De Boerhaave-cursus was hiervan het eerste resultaat. Deze artsenkursus heeft aan het licht gebracht, dat kennis in de medische psychologie niet zo gemakkelijk is te verwerven. De beste methode schijnt te zijn het „zelf werken in groepsverband onder supervisie van een psychiater”, dus in de Balint-studiegroepen. Het is de subcommissie Integrale Geneeskunde gelukt, mede geruggesteund door op de artsenkursus gewekte belangstelling, een groot aantal dergelijke studiegroepen in het leven te roepen, ongeveer twintig, waardoor ongeveer tweehonderd huisartsen worden bereikt, die zich thans regelmatig trainen in de medische psychologie.

Dr J. H. F. Lahr, secretaris

UIT DE CENTRA

Centrum Rotterdam

De activiteiten van het centrum Rotterdam vonden dit jaar in hoofdzaak in de studiegroepen plaats. Er functioneren vijf groepen met minimaal acht en maximaal elf leden per groep. Deze groepen komen in de regel eenmaal per maand op een vaste dag bijeen en worden meestal schriftelijk geconvoceerd. Een of twee van de leden houden een inleiding, waarna discussie volgt. Een enkele maal werd een groepsdiscussie gehouden over een tevoren aangekondigd onderwerp, bijvoorbeeld: opleiding huisarts en organisatie studiegroepen. Eenmaal werd in een studiegroep een voordracht gehouden over methropatia haemorrhagica door de gynaecoloog Donk te Dordrecht.

In het centrum werden van januari tot oktober 1961 door vijf groepen 24 bijeenkomsten belegd en hierop werd door 21 huisartsen een inleiding gehouden. De samenkomsten van de studiegroepen werden gemiddeld door ongeveer 70 procent van het aantal leden bezocht. Met een zekere voldoening menen wij, dat dit een redelijke activiteit mag worden genoemd.

Minder verheugend is, dat het ondanks verschillende pogingen tot nu toe niet is gelukt meer studiegroepen te vormen. Het percentage leden van het centrum, dat aan het werk van een studiegroep deelneemt, bedraagt ongeveer 30.

De onderwerpen die ter sprake kwamen waren zeer gevarieerd. Niet te verwonderen was, dat achtmaal werd gesproken over koortsende ziekten, driemaal stond een gynaecologisch-verloskundig onderwerp op de agenda, tweemaal kwam het onderwerp arthrosis deformans ter sprake en verder een inleiding over pijnbestrijding in de algemene praktijk, patiënten met buikklasten, torsio testis, behandeling hypertensie, enzovoort. Wat de inhoud van de voordrachten betreft wordt er de voorkeur aan gegeven, wanneer de bespreking van een of meer patiënten centraal wordt gesteld. Een zuiver theoretisch betoog wordt minder op prijs gesteld.

Over het onderwerp opleiding huisarts is in enkele studiegroepen van gedachten gewisseld. Zonder te kunnen beweren, dat over dit onderwerp de gedachten duidelijk zijn uitgekristalliseerd, bleek toch wel, dat men in het algemeen tevreden was met de genoten universitaire opleiding, maar daarnaast meende men onvoldoende te zijn toegerust met kennis over medische psychologie, sociologie, psychosomatiek en revalidatie. Bovendien leefde algemeen de wens tijdens de studie meer in de gelegenheid te worden gesteld praktische ervaring op te doen, onder meer in het verlenen van eenvoudige (chirurgische) eerste hulp en in het schrijven van recepten. Velen bleken zich in deze materie na hun studietijd aan de universiteit te hebben bekwaamd „in de periferie”. Bij dit punt werd de suggestie gedaan een groepspraktijk te vormen met ruim contact met een medische faculteit, zoals in het buitenland reeds op een enkele plaats bekend is. Uiteraard is het, gezien de vele hieraan verbonden problemen, niet verder gekomen dan deze suggesties.

Algemeen was men van oordeel, dat het nuttig kan zijn aan een jonge pas gevestigd collega, die dit wenst, gedurende een periode van ongeveer een jaar een mentor aan te wijzen.

Een der leden heeft een jarenlange ervaring met assistenten in zijn praktijk en vindt dit voor beide partijen zeer waardevol.

NAALDBANDEN

voor de op 1 januari 1962 beginnende vijfde jaargang van „huisarts en wetenschap” kunnen thans reeds worden besteld. Zij kunnen worden aangevraagd door middel van storting van f 3,75 per band op postgiro 2906 van Rotterdamse Bank, Kantoor Rapenburg, te Leiden, onder vermelding: „huisarts en wetenschap”, naaldband vijfde jaargang.

Op gelijke wijze kunnen naaldbanden voor de thans lopende vierde jaargang worden besteld.

Tot slot volgt een samenvatting van de discussie, gevoerd op een bijeenkomst van een studiegroep over het onderwerp: organisatie van de studiegroep. Deze groep functioneert als volgt: bijeenkomsten eenmaal per maand, op de vierde woensdag; schriftelijke convocatie ongeveer een week voor de bijeenkomst met vermelding van plaats, spreker(s) en onderwerp(en). In juli, augustus en december worden geen bijeenkomsten gehouden. Een van de leden treedt op als discussieleider, waarbij de discussie als een rondvraag wordt geleid met dien verstande, dat aan ieder persoonlijk de gelegenheid wordt gegeven vragen te stellen of op- en aanmerkingen te maken. Vooral deze wijze van discussiëren wordt door ieder zeer gewaardeerd, en wordt beschouwd als één van de essentialia voor het goed functioneren van een groep. De functie van discussieleider rouleert; ieder kan in principe gedurende een niet nader bepaalde tijd deze taak vervullen, zonder daartoe te worden verplicht. Wel geldt verplichting van tijd tot tijd in de groep een onderwerp naar eigen verkiezing in te leiden.

A. D. Molendijk

Centrum Zwolle

Het centrum wordt gevormd door de studiegroepen Zwolle en omgeving, alsmede Kampen-Noordoostpolder. Aan het eind van het verslagjaar 1960 telt het centrum 39 leden, waarvan 31 behorende tot de discussiegroep Zwolle en acht tot de discussiegroep Kampen-Noordoostpolder. Door overlijden ontviel het centrum Karsdorp te Meppel.

De discussiegroep Zwolle wordt schriftelijk geconvoceerd (opkomst ongeveer 30 procent) en vergadert elke eerste dinsdag van de maand in de dokterskamer van het Sophiaziekenhuis te Zwolle. De discussiegroep Kampen-Noordoostpolder komt

eveneens eenmaal per maand bij toerbeurt bij een van de leden thuis bijeen: schriftelijke convocaties; opkomst vrijwel voltallig.

De centrumvergaderingen worden schriftelijk geconvoceerd en genotuleerd door de secretaris; de vergaderingen van de discussiegroepen worden niet genotuleerd. Een proef met het rondzenden van gestencilde verslagen van de gehouden voordrachten werd destijds niet gecontinueerd.

In de centrumjaarvergadering op 27 april 1960 sprak van Giffen, longarts te Zwolle, over bronchitis en verder werden in 1960 de volgende voordrachten gehouden: Criminaliteit en samenleving (Cost Budde); Het opsporen en waarden van conflictsituaties in de huisartsenpraktijk (Brouwer); Maatschappelijk werk en geneeskunst (Meijer); Huisartsenpraktijk in een gezondheidscentrum (Terwey); Medische verzorging in een bejaardentehuis (Tjeen Willink); Fluor albus (Zweers); De toekomst van de tuberculose in Nederland (Hoogendoorn); Geslachtshormonen (Tromp); Verslag cursus medische psychologie Boerhaave-cursus 1960 (Brouwer); Medische en pastorale zielszorg (van Nes); Acute nephritis (Groenewoud); Kunstmatige inseminatie bij de mens (Cost Budde); Psychiatrische aspecten van het organisch cerebraal gestoorde kind (Dijkstra); Complicaties van overmatig aceto-salgebruik (Rebel); Over geslachtsbepaling en chromosomenstructuur (Muller); Over maagcarcinoom (Jacobse); Over de therapie van hyperemesis gravidarum (Smit).

Het centrum was op de landelijke N.H.G.-vergaderingen en -congressen steeds door een of meer leden vertegenwoordigd. Een lid van het centrum was in 1960 voorzitter van het landelijk N.H.G.-bestuur. Een lid van het centrum trad op als representant in de artsencursus commissie van de afdeling Zwolle van de Kon. Ned. Mij. t.b.d. Geneeskunst. Verschillende leden namen deel aan het landelijk N.H.G.-jaaronderzoek; eveneens maken diverse leden deel uit van landelijke studiegroepen respectievelijk hebben zitting in een van de N.H.G.-commissies.

Met de organisatoren van de klinische middagen in de Zwolse ziekenhuizen werd contact opgenomen teneinde de huisartsen een meer actief aandeel te laten vervullen bij de klinische demonstraties.

Vorbereidingen werden getroffen voor het oprichten van een studiegroep psychosomatische geneeskunde, die in 1961 zal starten onder algemene leiding van de psychiater Dr H. Blijham te Groningen, die in andere centra (Leeuwarden en Groningen) reeds ervaring met dergelijke werkgroepen heeft opgedaan.

Een onderzoek naar het voorkomen van ongevallen bij kinderen werd geëntameerd, terwijl verder een onderzoek naar de werking van het diureticum Diamox bij low back pain werd aangevat.

Opgemerkt moet worden dat de studiegroep Zwolle door inactiviteit van enkele leden en gebrek aan coördinatie bij de leiding van januari tot april 1960 helaas niet heeft vergaderd. Het valt op, dat de jongere huisartsen, vooral uit Zwolle en Kampen, slecht in het N.H.G.-centrum Zwolle zijn vertegenwoordigd. De vraag rijst in hoeverre dit wellicht berust op onbekendheid met doel en streven van het N.H.G. Wellicht zou in landelijk verband het probleem aan de orde kunnen worden gesteld op welke wijze de pas afgestudeerde arts namens het N.H.G. het beste te benaderen valt ten einde hem met het Genootschap te laten kennis maken. P. Th. Smit, secretaris

huisarts en wetenschap

4de JAARGANG - No 11 - NOVEMBER 1961

Inhoud:	blz.
F. Holtzer: Een methode ter behandeling van enuresis nocturna in de algemene praktijk ...	329
J. C. van Es: Ervaringen van een huisarts over de samenwerking met een socioloog	334
J. Dijkstra: Spoedeisende gevallen bij de behandeling van verkeersslachtoffers (3)	339
E. C. M. Frijling-Schreuder: Huisarts en Medisch Opvoedkundig Bureau	348
C. W. A. van den Dool: Sexuele voorlichting door de huisarts	353
Casuïstiek	355
N. Bessem: Borstvoeding	357
L. Façee Schaeffer: Rode bessen	359
Referaten	361
Van de redactiecommissie	362
Uit het jaarverslag 1960 Commissie Nascholing	363
Uit de Centra	363
Aanvullende ledenlijst	364

Redactiecommissie: A. Hofmans, voorzitter, Rotterdam — G. J. Bremer, Nieuwkoop — K. G. Brühl, Amsterdam — A. E. Denekamp, Hengelo (O) — D. C. den Haan, Leiden.

Redactiesecretaris: J. J. van Mechelen.

Secretariaat Nederlands Huisartsen Genootschap: Keizersgracht 327, Amsterdam-C., telefoon 020-64043.

Redactiesecretaris: Keizersgracht 327, Amsterdam-C., telefoon 020-242535.

Administratie, abonnementen, advertenties:

Fa. J. H. Kruij, Uitgever, Groot Hertoginnelaan 28, Bussum, telefoon 02959-16155; postgiro: 142554.

Abonnement f 17,50 per jaar; voor studenten f 7,50; voor het buitenland f 20,—; losse nummers f 2,—.

Advertenties kunnen zonder opgaaf van redenen worden geweigerd.

AANVULLENDE LEDENLIJST

Van 1 september tot 4 oktober 1961

Nieuwe leden:

A. M. R. Seelen, Akersteenweg 102, Heer (Z.-L.);

A. J. Bleeker, Harlingerstraatweg 19, Leeuwarden;

B. Q. A. Enneking, Grote Spie 18, Breda;

A. Hack, Ginnekerweg 223, Breda;

L. D. Broekema, Hoofdstraat 6, Diever (Dr.);

G. B. P. van Dam te Gorredijk;

Th. J. Litjens, Dorpsstraat 40, Wagenberg.

Mutaties:

Jhr. A. G. Bicker naar Prinses Margrietlaan 35, Voorschoten;

J. A. Römer naar Lange Kerkdam 56, Wassenaar.